

Мельник А. А., аспірант кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОВА ЗАКОНУ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ

Мова відіграє значну роль у сучасному суспільстві. У правовій сфері вона є засобом виразу нормативних приписів. Держава за допомогою нормативних актів сприяє поширенню визнання й закріплення конкретної національної мови як державної. В Україні на всій її території державною мовою є українська. У ст. 10 Конституції України зазначено, що держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави.

Українська мова є засобом закріплення державних рішень, прийняття різноманітних документів, забезпечення взаємодії держави, суспільства та особи.

Правові акти України суттєво впливають на визначення змісту термінологічних виразів та правил їх закріплення. Удосконалення законодавства, правової системи держави вимагає активізації діяльності держави з питань мови нормативно-правових актів.

Мова права має складний характер. В цьому аспекті Б. Спасов у роботі «Закон та його тлумачення» зазначав, що юридична мова як комплексне поняття охоплює декілька видів мови права: а) мову закону; б) наукову юридичну мову; в) судову мову; г) мову публіциста-правознавця; д) мову адвоката [1, с. 47].

Мова закону – це один із елементів мови права. Як різновид мови права, мова закону характеризується рядом особливостей. По-перше, найбільш суттєвим для розуміння мови нормативного правового акта є перед усім те, що вона володіє усіма особливостями офіційно-ділового стилю словесного викладення. По-друге, однією з основних особливостей мови закону є її офіційний, документальний характер. Мова закону – це мова офіційного документу, який має державно-владний характер, в якому відображається воля

суспільства, який має офіційно-обов'язкову форму. У правовому документі мовна форма є нормативною і формально закріпленою. Вона не може бути самостійно змінена, тобто не допускаються заміна слів, зміна порядку слів, речень і частин тексту. По-третє, для мови закону характерні лексичні, синтаксичні та композиційні особливості. В результаті викладення змісту нормативних правових актів використовуються як загальні мовні засоби, так і ті, що вироблені в юридичній сфері або виключно в сфері нормотворчої діяльності. По-четверте, особливою є функціональна характеристика мови закону, в якій розкривається думка суб'єкта нормотворчої діяльності, засобами мови він не лише сповіщає адресата про мету, що ним переслідується, а й схиляє його до певної поведінки, впливаючи таким чином на його волю. Однією з найважливіших є комунікативна функція мови закону. Завдання комунікації полягає у впливі на волю та свідомість людей, щоб створити спонукальні мотиви вести себе правомірно, у відповідності з вимогами правових приписів, використовуючи можливості і виконуючи юридичні обов'язки. По-п'яте, мова закону характеризується формалізацією, уніфікацією засобів вираження, орієнтована на ясність та однозначність [2, с. 192].

Отже, наявність специфічних функцій, особливих засобів вираження та текстуального закріплення змісту нормативних правових актів дає підстави виокремити мову закону як самостійний різновид мови права, як особливий стиль мовлення. Сутність нормотворчої стилістики в кінцевому рахунку зводиться до вивчення техніки володіння словом для виразу правових понять і категорій, до вміння суб'єктів нормотворчості використовувати мовні засоби для закріплення певного правового змісту у формі тексту нормативного правового акта.

У нормативно-правових актах має використовуватись офіційно-діловий стиль української мови, який має деякі відмінності у зрівнянні з літературним стилем чи навіть офіційно-діловим стилем мови судочинства, дипломатії чи службової переписки. Офіційність тексту нормативно-правового акту вимагає, аби його текст був точним, зрозумілим, стислим, логічним, емоційно нейтральним, стилістично однорідним та таким, що не несе на собі відбитку

авторського стилю чи авторського відношення до предмету правового регулювання [3, с. 44–50].

Мова закону, за визначенням С.В. Бобровник, це спосіб зовнішнього вираження правових приписів у законі, вона є важливим елементом юридичної техніки та засобом ефективності закону, інших нормативних актів. Вона виконує дві основні функції: а) відтворюючу – забезпечує письмове оформлення волі законодавця; б) комунікативну – сприяє обізнаності відповідних суб'єктів щодо їх поведінки у зв'язку з прийняттям і чинністю закону. Теорією і практикою вироблені стрижневі вимоги (критерії) щодо мови закону. Відповідно до них мова закону має бути: офіційною і документальною; максимально точною, простою і зрозумілою; економною і раціональною щодо використання мовних і стилістичних засобів; емоційно нейтральною [4, с. 745].

Юристи покликані знати особливості української мови, мови законів, мовленнєві засоби державно-правових нормативних актів, спеціальну юридичну термінологію, можливості й межі застосування науково-технічних понять, які вживаються в правових актах, знати й використовувати правила української мови, її стилістику, лексику.

Список використаних джерел

1. Спасов Б. П. Закон и его толкование / Б. П. Спасов. – М. : Юрид. лит, 1986. – 247 с.
2. Язык закона / под ред. А. С. Пиголкина. – М. : Юрид. лит, 1990. – 192 с.
3. Артикуца Н. В. Культура правотворчості і мова / Н. В. Артикуца // Наук. зап. НаУКМА. – 2008. – Т. 77. – С. 44–50. – Серія «Юридичні науки».
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) [та ін.]. – Київ : Укр. енцикл., 1998. – Т. 3 : К-М. – 2004.